

ETYMA

38.¹⁾ Gr. βραυῶσα·

καραγυῖα (Hesych.) spominja kot *u*-jevska baza na ievr. ali vsaj grški koren *brū-* „rjoveti“ v βρῦχάομαι „tulim“ in sorodnikih (gl. ŽA IV, 1954, str. 152). V našem glagolu imamo nepodaljšani koren z značilnim *a*-jevskim vokalizmom, kot ga srečamo tudi sicer v celi vrsti besed, ki izražajo naravne glasove, cf. αὐδή, αὐχεῖν, καυχᾶσθαι, κραυγή, τραυλός, κλαίειν (koren **klay-*) etc. Barva vokalov je bila brez dvoma odvisna od naravnega glasu, ki ga posnema beseda.

39. ἐμέω,

-ύδος „fresh — water tortoise“ je do sedaj nerazjasnjeno; neverjetno Stokes, BB. 21, 132 (: kelt. *jemō „ich bedache“) in podobno Fick, GGA. 1894, 235 (: let. *jumt* „Dach decken“); tudi zveza z gr. ἐμέω (bibl. pri Boisacqu 248 sq.) ni prepričljiva. Predgrški izvor se dostikrat domneva (cf. ηλαμύς i. pod.), vendar visi v zraku, kajti „želva“ je bil Indoevropcem znan pojem, kot dokazuje primerjava χέλυς : *želva*.

Po mojem gre za ievr. besedo in sicer za oznako „želve“ kot živali, ki „počasi leze, hlamudra“. Zato razlagam ἐμ- iz **wem-* (fonetika kot pri ἐμέω : lat. *vomo*) in stavljam k nem. *wimmeln*, srvnem. *wimmen* „sich regen“, stvnem. *wimidōn* etc. (cf. Kluge, Deutsch. EW., 11. Aufl., 691); ievr. koren **wem-* „mrgoleti, nerodno se premikati, plaziti se, kobacati“ (cf. norv. dial. *vama* 'taumeln, unstet gehen').

Pomensko in formalno paralelo tvori:

40. κλεμμύς· χελώνη

(pri Hesych. in Ant. Lib. 32, 2)²⁾; koren, od katerega je ta beseda izvedena, je znani **qlem-*, **qlam-* v gr. κλαμαράν·

¹⁾ 24—28: Slavist. Revija 1954; 29—37: Zbornik filozof. fakultete v Ljubljani II (1955).

²⁾ Neverjetno Fick, GGA 1894, p. 235 (**klep-m-* : **qlap-* "verbergen").

πλαδαράν, ἀσθενῆ (Hesych.), sti. *klāmyati* „être épuisé“, stir. *klam* „lépreux“, bret. *klan* „malade“ (cf. Boisacq 465; Pokorny, Idg. EW. 602 sq.). Sem gre cela vrsta balt. besed: let. *klams* „e. altes, mageres, schwaches Pferd“, lit. *klemnas* „slabyj“, let. *klēms* „ein Quienender, Kränkelder“, *klamza* „Schindmähre; jem., der mit schweren Schritten geht“, lit. *klemšioti* „plump gehen“, *klemėzioti* „idti neukljuže“, let. *klēmst* „müde, ungewandt gehen“ etc. (Mühlenbach—Endzelin II 212, 221, 222, 224). Slovanske paralele daje Berneker, Sl. EW. I 508 sq.³⁾.

Sufiks, ki ga kažeta obe besedi, je prvotno verjetno isti kot v gr. sinonimu χέλυς; glede prehoda iz ū-jevske sklanjatve v *d*-razred cf. Schwyzer, Gr. Gr. I 465. Obliki sta prvotno ali formalno odvisni od χέλυς, ali pa gre za stari ū-jevski tvorbi z verbalno osnovo, cf. n. pr. gr. νέκυσ: **nek̄-* in ισχ-ύς: σχ-εῖν.

-μμ- v κλεμμύς je ekspresivnega značaja; sploh je pa njega koren gestigena tvorba, enako **wem-* v ἐμός; cf. pri tem nem. *mm* (*wimmeln* etc.).

41. θάλπω

Glagol θάλπω „heat, soften by heat“ (Od. 21, 179 etc.), „heat, warm“ without any notion of softening; „warm at the fire, dry“, „hatch“ (θά) etc., θάλπος ntr. „warmth, heat“, esp. „summer-heat“ etc., je soroden v gr. z naslednjimi besedami:

a) Od *-u*-jevskega debla so: verbum θαλύεσθαι· φλέγεσθαι (Hesych.; korektura v θαλύπτεσθαι ni nujna kljub Thes. IV 243), θαλύνω· θάλπειν ποιῶ (Hesych., korektura v θάλλειν ποιῶ Thes. IV 243 spet ni nujna); od tega adj. *-u*-jevskega debla je s sufiksom *-k-* izpeljan glagol θαλυσόμενος· φλεγόμενος (Hesych.) in bolj znani adj. θαλυκρός „hot, glowing“ (Callim. etc.), po Hesych. θαλυκρόν· ιταμόν, λαμπρόν, βλοσυρόν, ἀναιδές, πανούργον, θερμόν, χλιαρόν (pomen „zel, drzen“ etc. iz „ognjevit“, cf. nem. *hitzig* etc.; Hesych. θαλυκρέομαι „ψεύδομαι“; Liddell—Scott navaja θάλπομαι v pomenu „to be deceived“).

b) Kombinacija *-u*-jevskera debla in *-p*-sufiksa, brez dvoma prevzetega od θάλπω, je Hesych. θαλύψαι· θάλψαι, πυρώσαι (in ἀπροθάλυπτος Id.).

Kot kaže adj. *θαλυ-ς, je koren samo θαλ-; torej mora biti *-p-* v θάλπω sufiks. Ker vse kaže, da je bil koren intranzitivnega pomena, je prezent θάλπω dolžan svoj kavzativni pomen ravno sufiksu *-p-*. Opravka imamo torej z nekoliko redkim, vendar zagotovljenim praievr. kavzativnim formantom *-p-*, v rabi zlasti v sti.: *sthāpāy-* „postaviti“ od *sthā-*. Ugotovljen je tudi v got. etc. *hleibjan* „schonen, sich freundlich annehmen“ k ievr. *klei-* „nasloniti“. V teh besedah je *-p-* pomnožen z običaj-

³⁾ B. ne pozna baltskih sorodnikov; raznoličnost v vokalizaciji slovanske skupine ni pri tem tipu besed nič nenavadnega.

nim kavzativnim sufiksom *-eje-*; podoben konglomerat predstavlja lit. kavzativni sufiks *-d-y-*. Samostojno pa stoji *-p-* v kavzativni funkciji v hitt. *(i)šta(p)p-* „zapreti, *zaustaviti“ od **stā-* „stati“. Gl. Sturtevant, Hitt. Gr. 88 in Batakrišna Ghosh. Form. en *p* du skr. 67—104. V grščini je tak primer n. pr. še (F) ἔλπω „faire espérer“ Od. 2,91: ievr. **wel-* „hoteti“.

Razlage naše skupine so različne: Pomensko malo verjetna je zveza s ῥάλλω (n. pr. Hofmann, Gr. EW. 110); malo verjetna je tudi zveza z δόλωται πλακούντια μικρά. Κφοι (Hesych.), kjer naj bi pričal *d-* nam. *th-* za ilirski izvor (Blumenthal, Gl. 18, 154 op. 1).

Izven grščine pa nahajamo besede, ki neposredno razlagajo grško skupino. To je najprej že zaključeni ievr. koren **dhel-* „leuchten, hell“ v ir. *dellrad* „Glanz“, ags. *deall* „stolz, kühn, berühmt“, stnord. ime božanstva *Heim-dallr*, *Dellingr* „oče dneva“, *Mar-döll* f. „ime Freyje“, cf. Holthausen, Altengl. EW. 70; Pokorný, Idg. EW. 246. S temi besedami primerjajo običajno arm. *detin*, gen. *detnoy* „gelb, fahl, bleich“ (**dheleno-*, cf. glede sufiksa slov. *zel-enō*).

Lidén, Studien z. tochar. Spr. 27 sl. je arm. *detin* primerjal z arm. *leti* „fiere, bile“, stprus. *dolu* „Galle“, lat. *fel* „id.“ in dalje z let. *duls* „temnorjav“ in vse stavil k ievr. **dhwel-* (stvnem. *twalm* „Dunst“ etc.). Za arm. je to nepotrebno; tudi *leti* (kot prv. **deł-*) sme iti k naši skupini. Prv. pomen je tudi tu barva: „rumenkast“ etc. — Na ta izvor kaže še ena arm. beseda: *dalukn*, *dalunkn*, gen. *dal(n)kan* „itterizija, ruggine“ (Ciackciak). Ta beseda kaže podoben sufiksni konglomerat kot n. pr. *mlukn* „cimes“, *mžtukn* „muha“, *mukn* „miš“, *dzukn* „riba“ etc., cf. Lidén, Arm. Studien 82 z nadaljnjimi primeri. V nekaterih teh besed je *-kn* brez dvoma stopil na *-u-*jevsko osnovo (tako Lidén za *mlukn* l. c.); *mu-kn* in *dzu-kn* kažeta celo na drugi strani na to, da je funkcija *-kn* tu, da poveča volumen prekratkega rezultata ievr. osnove (**mūs* in **gdhū-s*); pri *dalukn* gre prav tako za podaljšanje *u-*jevskega debela, torej **dalu-*, kar je identično z gr. zgoraj pod a) omenjenim *θαλύς. Ta **dalu-* je moral biti barvni adj. s pomenom „(ognjeno)rdeč, živorumen“ (cf. *zlatenica*, *Gelbsucht!*). *-kn* je tu dejansko sestavljen iz *-k*, kot ga kaže n. pr. *andzu-k* „ozek“ nasproti sti. *anhu-*, in substantivirajočega sufiksa *-e/on-*.

Ievr. koren **dhel-* „blesteti“ je imel tudi vzporedno pomensko nianso „žareti“ in „toploto oddajati“, podobno kot sti. *śócatē* pomeni „blesti“ in „žge“. Zadnjo nianso je razvila grščina; v ostalih jezikih pa je prva dala različne barvne odtenke. Jasno je, da gr. θαλ- izvira iz ievr. redukcijske stopnje (**dh₁-pō*; **dhelūs*).

K naši skupini pa smemo s precejšnjo gotovostjo predstaviti še:

42. θειλόπεδον

„sunny spot“ in the vineyard where grapes were dried (Od. 7, 123 etc.). Dosedanje razlage se mi zde malo prepričljive: Sommer-jevo nekdanjo (v Griech. Lautstudien: iz **terslo-*) je upravičeno zavrnil že Charpentier, KZ. 40, 475. Nasprotno Bechtel, Lexil. 110 sq. zanika eksistenco te besede; θειλόπ. naj bi nastalo zaradi napačne razvezave besed, θ' ειλόπεδον (: gr. ελλη „chaleur solaire“). Toda beseda je zabeležena tudi pri Dioskoridu, torej ne more biti tako gladko vzeta iz ene same vrstice v Odiseji. V našem okviru gre za ievr. **dhel-no-* „sončen, žareč“ (= ir. *dell-rad*; **dhol-no-* v germ. *dalla-*); sicer pa cf. tudi pomen „dry“ pri glagolu θάλω.

43. ιταμός

„headlong, hasty, eager; bold, reckless“ in njegov sinonim ιτης so dosedaj stavljali k ievr. korenu **ei-* „iti“ kot „draufgängerisch“, cf. nazadnje Pokorny, Idg. EW. 294. Toda pomen tega ievr. korena je vendarle preveč bled, da bi mogel iz njega izvirati pojim „silovitosti“. Zato se mi zdi primernejša zveza z ievr. korenomo **ai-* „worauf eindringen etc.“ (Pokorny, Idg. EW. 10). S tem je neposredno dana možnost razlage gr. pomena: cf. zlasti sti. glagol *inōti* „auf etwas eindringen, bewältigen“.

ιτητικός pri Aristot. etc. v pomenu „temerarius“ bi utegnil vzbuditi vtis, da je v zvezi z iterativom od ειμ „ibo“ (ιτητέον = ιτέον), toda njegov sufiks kažejo tudi επιδυμητικός, όρμητικός, παθητικός etc. in prav lahko je zato razmeroma pozni ιτητικός formalno posnet po teh. Cf. sp. št. 48!

44. μίσχος II.

Poleg pomena „stalk of leaves or fruit; husk, shell“ je ta beseda v Tesaliji imela po Theophr. H. Pl. 3, 20, 8 tudi pomen „vrsta lopate ali motike“ (Θετταλοι ισχυρότερον ετι δικέλλης όργανον έχουσιν, ό καλουσιν μίσχον . . .) Beseda je v tem pomenu brez dvoma druga kot v prvih dveh; vendar je dose-daj ostala brez etimologije.

Jaz stavljam μίσχος „kopača i. p.“ k alb. glagolu *mih* „grabe, grabe das Land um, hacke“, ki ga je Jokl, Stud. z. alb. Etym. und Wortbild. 56 postavil k got. *maitan* „hauen, schneiden“, stvnem. *meizan* id., sklicujoč se na pomensko paralelo v alb. *gruēñ* „scharre, hacke“, *gruēñ arēñē* „mache das Land urbar“. Germ. *maitan* gre dalje k ievr. **smēi-*, **smēi-t-* (gl. Walde—P. II 686) in od preprostega korena je izvedeno gr. σμινύη „sorte de pioche ou hoyau à deux branches“; pomen te besede se odlično ujema s pomenom našega μίσχος.

Alb. *mih* izvira iz ievr. praes. *(s)*mid-skō* (Jokl op. cit. 57) ali *(s)*mi-skō*. Grški *μίχος* je lahko prav iz iste praobljke, vendar v nominalni funkciji. Aspiracija (-χ-) je pravzaprav lahko sekundarna, ker beseda izvira iz vulgarnega (kmečkega) jezika. Brez aspiracije je *μίσκαίος*, gl. sp.! Da ni *s- v *μίχος* okranjen (nasproti *σμινόν*), je zaradi -s- v sredi besede lahko umljivo.

Ako je beseda pristno grška, nam daje naša primerjava novo grško-albansko izogloso. Možno pa je seveda, da gre v našem primeru za izposajo grške besede iz jezika negrških sosedov (Ilirov ali Makedoncev). V tem primeru je etimologija še bolj zanesljiva in nam daje ponoven primer infiltracije grškega besednega zaklada na področju kmečkega in obrtniškega izrazoslovja od strani severnejših balkanskih jezikov.

Sem postavljam še

45. *μίσκαίος κήπος* (Hesych.)

Besedo sicer Specht, Urspr. d. idg. Dekl. 255 op. 2 stavlja k *μίχος* „peceij“ in lit. *mīškas* „Wald“, vendar pomen (cf. *κήπος* „vrt“ : sl. *kopati*) kaže prej v našo smer.

Po tvorbi je *μίσκαίος* sumljivo podoben makedonskim besedam kot *ἀδραία αἰθρία* (Hesych.) in tudi spominja na ilirske j-evske sufikse. To močno govori za balkanski izvor glose. Osnova je nek **misko-* ali **miskā-* „okopavanje“ ali „okopana zemlja“.

46. *ὄνθος* „živalski ekskrementi“

so dosedaj navadno stavljali k germ. besedi **adela(n)*-masc. (v ags. *adel(a)* „Schmutz“, sr. d. nem. *adel* „garstige Feuchtigkeit, Jauche“ etc. pri Fick—Falk—Torp, Vgl. Wb. III, 4. Aufl., 10; bibl. pri Boisacqu 703). Vendar tudi morfološka razlaga Peterssona, Heterokl. 37 sq., po kateri naj bi bil -n- v grščini rezultat nekdanje heteroklitične fleksije, ne omili dejstva, da je gr. pomen nekoliko predaleč od germanskega, kjer je „umazana tekočina“ brez dvoma prvotni pomen; cf. zgodovino nem. *Mist*. Povrh je gr. -n- nepojasnen, ako brez dvoma rezultat praievr. **odh-* : **ondh-*; alternacije te vrste so brez dvoma rezultat praievr. ali kasnejših ekspresivnih ojačenj. Za germ. besede so povrh domnevali pomensko mnogo ugodnejšo zvezo z gr. *ἄσος* „mud, slime“, torej ievr. **at-* (gl. Scheftelowitz, IF. 33, 167).

Grški -*nth-* nam potrjuje z gotovostjo, da je *ὄνθος* del grškega vulgarno-ekspresivnega besednega zaklada; tudi pomen sam na sebi to sugerira. Značilno je, da nam vrsta pomensko identičnih besed prikazuje isti -*nth-*: *βόλυνθον ἀφόδευμα βοός*

(Hesych.), μίνθος „excrément“, ὄρινθιαν· ἐπειγέσθαι εἰς ἀπόπατον (Hesych.) (ta gre k iran. **ri-* „cacare“). V teh besedah je *-n-* le ojačevalec že itak ekspresivnega *-th-*; primere za *-th-* v pomensko sorodnih besedah prinaša v velikem številu Specht, Urspr. d. idg. Dekl. 252, cf. zl. (σ)πέλεθος „excrément“. To nam daje pravico, da izhajamo od pragr, **ōdo-* in da primerjamo arm. *athar* (gen. *-i* in *-oy*) „bovina“ (Ciakciak)⁴). Arm. *a-* v absolutnem začetku besede gre večkrat nazaj na ievr. **ō-*, cf. zlasti *akn* „oko“ : ievr. **oqw-* in gr. ὄναρ „sanje“ : arm. *anurdž*. Torej tudi *ath-* lahko krije grško *o-*jevsko obliko. *-ar* je znan arm. sufiks.

S to primerjavo dobimo ievr. ekspresivni izraz vulgarnih (kmečkih) slojev, omejen na grščino in armenščino, t. j. na oba najbolj centralna ievr. dialekta, ki tudi sicer kažeta presenetljive leksikalične korespondence⁵). Redki glas *-th-*, izpričan z arm. *th*, potrjuje pravilnost primerjave.

47. π ά σ χ ω „trpim“

Njega pomen je brez dvoma prvotno „trpeti (telesne) bolečine“ (cf. ἄλγσα πάσχειν Il. 20, 297 etc. etc.). Vsi ostali pomeni izvirajo iz oslavljenega konkretnega. Isto velja za substantiva πένθος, πάθος etc. Vendar pa skupina do danes še ni primerno razložena. Splošno se primerja pod ievr. korenomo **qwensth-* „leiden, dulden“ z lit. *kenčiù*, *kęsti* „aushalten, leiden“, *kančià* „heftiger körperlicher Schmerz“, let. *ciest* „leiden, dulden“, st. ir. *cēssaim* „ich leide“ etc., gl. Pokorny, Idg. EW. 641. Edini, ki energično ugovarja tej etimologiji, je Pedersen. V KZ. 39, 349 skuša najti pot do ievr. **bhendh-* „vezati“ (preko „obtičati“); v R. Et. I.-e. I (1938), 192—194 ponavlja to etimologijo in sicer preko „gehemmt werden“, cf. lat. *offendō*, *defendō* in *in-fensus*; vendar pa je njegov pomenski razvoj precej prisiljen.

Protiv zvezi s *kenčiù* etc. pa Pedersen po pravici navaja na zadnjem mestu, da 1) ievr. **qw-* ni dokazan: kimr. *ar-bedu* „schonen“, bret. *er-bedi* „empfehlen“, star. tudi „schonen“, stir. *ar-cessi* „erbarmt sich“ nimajo *-n-* in so s tem precej negotovi sorodniki nazalizirane skupine; povrh pomen ni zadosti podoben, da bi šli preko fonetične težkoče. 2) Je pa po Pedersenu precej verjetno, da je skupina *kenčiù* etc. imela ievr. **q-* in ne **qw-*: za to bi govoril srkimr. *let-kynt*, kjer *-kynt* = „douleur“; po mojem mnenju gre k lit. *kęsti*, let. *ciest* in ir. *cēssaim* (ter pravkar citirani kimr. besedi) še skupina gr. κεντέω „bodem“, bret. *kenr* „Spitze“, stvnem. *hantag* „spitz“; k tem stavlja Müh-

⁴) Neverj. je zveza pri Petersson-u, Heterokl. 260 sl. (k gr. ἄνδραξ „Kohle“ etc. kot „dry cow's dung“).

⁵) Cf. tudi θαλάσ- : arm. *dalu-kn* zgoraj t. 40!

lenbach—Endzelin I 373 let. *centrs* 1. „barsch, streng, unfreundlich“ in 2. „bitter“ (*uogas*). Tedaj bi imeli ievr. koren **gent-* „bosti“ ki bi na eni strani prešel v „bol(eti)“, na drugi pa na preneseni pomen (o okusu, značaju)⁶⁾.

Gr. *πάσχω* je potemtakem potreben druge razlage. To dobimo v nasl. avest. besedah: av. *band-aya-* „krank machen“, ptcp. *bazda-* „erkrankt, krank, siech“. Te besede predstavljajo ievr. **bhendh-* in označujejo telesno trpljenje, v avest. preneseno predvsem na pomanjkanje zdravja; v grščini se je ohranil širši pomen. Prezent *πάσχω* gre torej na ievr. **bh^hdh-skō*, pri tem pa *-dhsk-* dà *-dzǵh-*; *πένθος* je v redu iz ievr. *bhendhos itd. Fonetična težava nastane pri futuru: iz **bhendhs-* bi pričakovali prej gr. φ- kot π-. Vendar je to le navidezno: *ῥπέξω* etc. imaju na koncu korena gutural ali labial; ta dva pred *-s-* ostajeta, dasi izgubita aspiracijo; vsa alternacija v paradigmih takih debel se torej zreducira na menjavanje mesta aspiracije (zdaj v začetku, drugič na koncu korena); pri dentalnih deblih bi bila pri pristopu *-s-* na koren po izpadu dentala alternacija v korenskih elementih prehuda: *p — th : ph — θ*. Zato je restitucija *p-*, oziroma poenotenje začetka korena nujno potrebno; cf. *πεῖσω* od *πεῖθω* in zlasti izolirani *πεῖσμα* „amarre de navire, cordage“ od ievr. **bhendh-* „vezati“!

Druga težava je v morfologiji. Avest. *band-* je z *-dh-* karakteriziran prezent k ievr. **bhen-* „tolči, raniti“ v av. *banaya-* „krank machen“, *banta-* „krank“, got. *banja* „Wunde“, st. nord. *bani* „Tod, Tödtung“, stvnem. *bano* „Verderben“ (cf. Bartholomae, Airan. Wb. 926; Pokorny, Idg. EW. 126). Toda tudi tu je umljivo, da je prezentovo deblo **bhen-dh-* moglo postati glagolski koren, kakor hitro se je izgubila vsaka sled paralelnega nepodaljšanege debela; ker se je to zgodilo brez dvoma že v prastari dobi, ni morfološki sistem na novo nastalega glagola nič več nenavaden; v avesti je *-dh-* prešel v partic. pass. Pomen korena **bhen-* je bil brez dvoma tranzitiven; gr. *πενθ-* kaže torej prehod v intransitivno rabo in to brez dvoma dolguje korenskemu oz. prezentovemu dodatku *-dh-*; cf. Benveniste, Origines de la formation des noms I (1935), pp. 198—207.

48. αἴσυλος

„unseemly, evil, godless“, ki je zabeležen predvsem pri Homerju, do sedaj ni razjasnjen; neverjetne razlage prinaša Boisacq s. v.⁷⁾

⁶⁾ Sti. *snathāyati* „il perce“ in let. *sīts* „épieu de chasse“ kaže sicer na palatalni *k-*, vendar ni sti. beseda nikakor nujno sorodna (*th*, druga razvrstitev konzonantov in vokalov!) in let. beseda more gladko iti k *situ*, *sist* „tolči“. Ali pa imamo ievr. variacijo s **k-*?

⁷⁾ Na pravi sledi je bil Prellwitz, Wb. 9: k gr. αἴσυλος.

Če analiziramo v αἰσ-λο-ς, pridemo do osnovnega abstrakta **ai-tu-* s pomenom „zlo, brezbožno dejanje“ in smemo misliti na koren **ai-* „worauf eindringen, treiben, überwältigen, kränken“ pri Pokornyju, Idg. EW. 10, n. pr. v sti. *inōti* „auf etwas eindringen, bewältigen“, *inás* „stark“ etc. Gr. beseda kaže prenos pomena na moralno-religiozno področje in se v tem sklada s sti. sorodnikom *ēnas* ntr. „Frevel, Sünde, Unglück“ = avest. *aēnah-* ntr. „Gewalt-, Uebel-, Untat, Frevel“, *aēnah-* adj. Uebel-täter, Frevler“.

*t-*jevski sufiks ima še sti. *ití-š* „Flage, Not“⁸⁾; s to besedo in z avest. *intay-* „Vergewaltigung, Kränkung — Pein, Qual“ se pa v pomenu precej ujema dosedaj nepojasnjena beseda ags. *ādī, ādl, ādl, ādl* ntr. „Krankheit, Schwäche“ (cf. Holthausen, Altengl. EW. 2; ki po Uhlenbecku primerja lit. *aitrūs* „bitter“; na pravilni poti pa je bil Wood, Mod. Langu. Notes 17, 6, ki primerja med drugim nepravilnim tudi sti. *itīš, ēnas* in st. nord. *illr* „zloben“). Beseda gre na nek *ai-tlom „nesreča“, kjer imamo **tlo-* v redkejši funkciji verbalnega abstrakta, cf. sti. *grōtram* „Gehör“ etc.

Od istega abstrakta **ai-tu-* je izpeljan še en grški adj.: Hesych. glosa αἰσῦ-φιος· δειλός, ψευδής, ἀπατεών. Besedo sicer Fick, BB. 28, 108 stavlja k gr. ἀσύφηλος, toda formalno se tedaj naša beseda ne da razložiti. V našem primeru gre za prehod iz pomena „škodljiv, nevaren“ v fizičnem smislu k bolj abstraktnemu pomenu „oškodovati z besedo, ogoljufati“, kot ga kaže n. pr. sti. *dhvārati* „poškoduje“ naspr. *dhrūtiš* „prevara“, *dhūrvati* „vara“ etc. — Formalno smemo primerjati gr. ὑπερφίαλος „predrzen“, ki je očitno izpeljan od nekega *ὑπερφιος „prekomehen“.

V poznejšem članku mislim obravnavati še en soroden adjektiv, namreč hetit. *idāluš* „zloben“ z luvij. *attuwala-* id. Osnova teh dveh je nekako ievr. *ai-two-m „zloba“.

49. κάλικον· βόθρον (Hesych.)

nujno spominja na znano skupino lat. *callis* „schmaler Bergpfad, Triftweg, Gebirgstriften“, sl. *kolnčb v sloven. *klānec* (po Pleteršniku) „Hohlweg, bergaufführende Straße, Gebirgsweg; Rinnal eines Baches; Dorfgasse“, češ. *klanec* „Bergsenkung, Sattel eines Berges, Pass“ etc. (Berneker, Sl. EW. I 547), nem. *helle, hülle* „enger Raum zwischen Ofen und Wand“, d. nem. *hellegat* „dunkler Aufbewahrungsraum im Schiff“ etc. (bibl. pri Walde—Hofmann, LEW. I 140. Pokorny, Idg. EW. 524). Pomen ievr. *gal-ni-s je bil „grapa, jarek — votlina, vdolbina, globel“. Iz prvih dveh je izšlo „gorska pot“ itd. v lat. in slov., kajti pota po pobočjih hribov in gora so običajno narejena v gra-

⁸⁾ In zgoraj *ιης, ιαρμός*, gl. št. 43.

pah in zemeljskih usadih. Latinski *callis* je že čisto izgubil prvotno pomensko nianso. Germanski pomeni in bolg. *klánik* „Raum zwischen Herd und Wand“ pa izvirajo iz druge skupine prv. pomenov. Skoraj identičen prvotnemu pa je grški pomen „βόθρος“. Grška beseda vsebuje sufiks *-qo-*; analiza prvega dela je težavna v toliko, ker ne vemo za kvantiteto *-a-*; ako je bil ta dolg, gre za dialektično (izven jon.-atiškega območja) obliko pragrškega **καλ-νι-κο-*; beseda bi tedaj bila čisto identična s slov. *kolnъcъ. V primeru da imamo kratek *-a-*, pa gre za samostojno tvorbo iz korena **qal-*.

V pomenu „jarek, vodna jaruga“ pa nam grščina prinaša še dve besedi. To sta a) *καλαρίνες ὄχετοί. Λάκωνες* (Hesych.) in b) *καλαρρυαί τάφροι. Ἀμερίας* (Hesych.) oziroma *καλαρούα = ὄχετός* (ambrakiotsko po Sch. Gen. II. 21, 259). Prva sme iti na prv. **καλαρο-* „jarek, grapa“, sufiks *-iv-* znan (Schwyzer, Gr. Gr. I 465), k tvorbi od adj. na *-ro-* cf. zl. Hesych. *ἀκρίνας γωνίας*. Druga oblika bi smela izhajati od istega debla⁹⁾, vendar nastopajo tu težave, kajti sufiks *-yā* v grščini kot denominalen ni zabeležen¹⁰⁾, dasi sicer nastopajo podaljški z *-ā-*, n. pr. pri *-tu-*: *οἰούη* „vrsta vrbe“, pri *-nu-* n. pr. v *σινύη* „hoyau“. *καλαρούα* sme tedaj izvirati od nekega substantiva **καλαρυ-* (tedaj bi imeli par *καλαρίν-*: **καλαρύ-* kot pri *Τραχίτιν-*: *τραχύς*). Težave povzročā *-pp-* pri Hesych.: so morda etimologij starega veka tu videli sestavo s glagolom *ρεῖν* „teči“ (kot so to že domnevali moderni, gl. sp.)? Ta (napačna) zveza bi povzročila ortografijo z *-pp-*; enojni *-p-* pa morda povsem pravilno izpričuje še Sch. Gen. I. cit.

Dosedanje razlage teh dveh besed so, malo verjetne: Hoffmann, Makedonen 262 sq. vidi v *καλαρούα* sestavo z *-ῥ(ε)υ-* „teči“, medtem ko za *καλαρίνες* Blumenthal, Hesychst. 17 sq. domneva sestavljenko z ievr. **rei-* „teči“. Oboje je pomensko in formalno (prvi del ostane obakrat nejasen) malo verjetno.

Grško-makedonsko (ilirsko) **kalaro-* „votel, vdolben, izjeden (o tleh)“ je tvorjeno od korena **qal-* z znanim sufiksom *-aro-*; ta je dobro zabeležen tudi v ilirščini.

Koren **qal-* s prv. pomenom „votel, vdolben“ pa izpričujejo še druge skupine:

a) V našo zvezo nujno spadajo germanski zastopniki osnove *qelo-s > *hula-* „votel“: got. *hulundi* „Höhle“, *us-hulōn* „aushöhlen“, nem. *hohl*. To skupino so dosedaj zelo pogosto vezali z ievr. *qaulo-s „votel predmet, cevasto steblo“ (gr. *καυλός*, lat. *caulis* etc., cf. Walde—P. I 332, Pokorny, Idg. EW. 537; Walde—Hofmann, LEW. I 188 sq. etc.) Da *-l-* ne more biti korenski del, kaže struktura ievr. *qaulos sama na

⁹⁾ Ker je oblika zabeležena za Makedonijo oz. Ambrakijo, gre verj. za negrški element, torej tudi nenavadni sufiks gre na rovaš tujega jezika.

¹⁰⁾ Vendar cf. *ὄστρεα* poleg *ὄστρεός* „sorte de hêtre“.

sebi; da pa je v germ. *hula- -l- bil obravnavan kot del korena in ne kot sufiks, dokazujejo pragerm. in s starinskimi (neproduktivnimi) sufiksi tvorjene izvedenke: *hulhwa-, *hulgwa- v st. nord. *hylr* m. „Vertiefung in dem Bette eines Baches“, ags. *holh* ntr. „Höhle, Loch“, stvnm. *huliwa* etc. „Pfützte, Sumpfilache“; *hulka- v ags. *holc* „Höhlung“, stnord. *holkr* m. „der untere Ring an einem Griff“. Iz tega razloga dvomi v zvezo s *qaulos že Fick—Falk—Torp, Idg. Wb. III (4. Aufl.) 81. Jasno pa zavrača zvezo s *qaulos skupina ags. *health* „Versteck, Meerbucht, Ecke, Winkel“ in *healoc* „Höhle, Loch“: tu moramo izhajati iz ievr. baze *qal-; cf. Holthausen, Altengl. EW. 151 po Ritterju, Verm. Beitr. z. engl. Sprachg. 71.

b) Verjetno spadata sem lit. *klanas*, let. *klans* „Pfützte, Lache“ kot predstavnika ievr. *ql-óno „vdolbina, usad“; formalno cf. ievr. tip v gr. θρόνο-ς „sedež“, κλ-όνο-ς „nemir“. K pomenu cf. zgoraj omenjeni stnord. *hylr* „Vertiefung“. Drugače n. pr. Specht, Urspr. d. idg. Dekl. 137 sq., Mühlenbach—Endzelin II 213 sq., Walde—P. I 500.

Ljubljana.

B. Čop.

RÉSUMÉ

B. Čop: ETYMA

38²¹) Grec βρανώσα κηκραγῶτα (Hésych.) appartient à la racine onomatopéique *brau-, *brū- „vociférer, hurler“, voir Živa Antika IV, 1954, p. 152. 39° ἐμῶς „tortue“ provient d'un *wem- „marcher d'un pas lourd, chanceler“ que nous trouvons dans allem. *wimmeln* et ses parents, surtout norv. dial. *vama* „taumeln, unstet gehen“. La même évolution du sens — le mot désignant un animal qui „marche lourdement“ — se trouve selon nous dans le synonyme

40° κλεμῆς chez Hésyche et Ant. Lib. Nous comparons skr. *klámyati* „être épuisé“, irl. *clam* „lépreux“, gr. κλαμαράν· πλαδαράν, ἀσθενῆ et un grand nombre de mots baltiques (p. ex. lit. *klemėžiūti* „idti neukljuže“, voir Mühlenbach—Endzelin II pp. 221—224) et slaves (voir Berneker, Sl. EW. I 508 sq.). Les deux mots sont déduits de la racine au moyen du suffixe -ū- comme gr. νέκῶς „mort“ de *nek-, ou bien sont faits sur le modèle de leur synonyme χέλῶς Le -mm- de κλεμῆς est expressif.

41° θάλπω „faire sécher, chauffer“ est un verbe du type rare à suffixe -p-, comme p. ex. Féλω „faire espérer“ en face de *vel- „vouloir“. On a ici des verbes causatifs et leur suffixe -p- se trouve élargi dans le type causatif du skr. *sthāpāy-* „placer debout“ en face de *sthā-* „être debout“.

Dans θάλπω, on peut facilement séparer la racine primitive θαλ-, car le verbe θαλόσθαι φλέγσθαι et d'autres gloses d'Hésyche ainsi que le mot θαλυρός „chaud“ ne peuvent être tirés que de la racine non élargie. Cette racine se trouve au degré plein dans les mots connus ags. *deall* „stolz, berühmt“, v. norr. *Dellingr* „père du jour“, *Heimdallr* „nom

1) Pour n° 24—37, voir Slav. Revija 1954 et Zbornik Fil. Fak. (Ljubljana) II.

d'une divinité", arm. *dekin* „jaune“, etc., voir Pokorny, Idg. EW. 246. Le groupe grec a restreint le sens primitif de „être lumineux, briller“ à celui de „être brillant en parlant du feu, du soleil“ = „brûler, être chaud“, cf. skr. *śocatā* „brille : brûle“.

Nous ajoutons arm. *dalukn* „itterizia, ruggine“, provenu d'un adj. *daluk „brillant, couleur de feu“, identique à *δαλυ-* dans *δαλυκρός*.

42° A la même racine **dhel-* „être brillant“, nous rattachons le mot *δαιλόπεδον* „lieu où séchaient les raisins“ (Od. 7, 123). On partira d'un **dhelno-* „brillant, exposé aux rayons du soleil“, identique à l'irl. *dell-rad* „Glanz“. On ne peut guère songer à une lecture erronée du primitif *δ' ειλόπεδον* (comme le suggère Bechtel, Lexilogus p. 110 sq.), car c'est aussi Dioscoride qui emploie le mot plusieurs fois sans qu'on y puisse voir une influence du passage homérique; enfin le scholiaste ad Hom. Od. 7, 123 dérive le mot d'un *δείλος* naturellement inventé, mais qui indique que la lecture *δαιλόπεδον* devait être de date ancienne.

43° *ἱερός* et *ἱης* „hardi“ ne peuvent aucunement dériver de la racine trop abstraite **ei-* „aller“, mais se rapprochent simplement de **ai-* „worauf eindringen, treiben, überwältigen“ chez Pokorny, Idg. EW. 10. Cf. plus bas, n° 48.

44° *μίσχος* „sorte de houe ou de bêche“, selon Theophr. HPI. 3, 20, 8, est tout proche du verbe alb. *mih* „hacke, grabe, grabe das Land um“, que Jokl, Studien z. alb. Etym. 56 rattache au got. *maitan* „hacher“. Le verbe alb. et le subst. grec procèdent d'un *(s)*mi-sko-* et nous offrent une précieuse isoglosse gréco-illyrienne. Il se peut que le mot grec, en tant que thessalien, représente un emprunt au vocabulaire technique des peuples thraco-illyriens de la péninsule balkanique.

45° Au même mot est à rattacher la glose *μισκαίος κήπος*. Elle repose sur un **misko-* ou **miskā-* „terre labourée“. Son suffixe rappelle le type macéd. de *ἀδραία αἰδρία*, ce qui corrobore l'hypothèse d'emprunt aux peuples voisins.

46° *ὄνθος* „fiente“ est parent de l'arm. *athar* „bovina“ (*a-* issu de **o-* indo-européen comme dans *akn* „oeil“): i.-eur. **otho-*, terme populaire du groupe le plus central gréco-arménien. Le *-vθ-* du mot grec est le renforcement expressif de *-θ-*; cf. *βόλυνθος* (Hésyche), *μίνθος*, etc.

47° Le verbe grec *πάσχω* „souffrir“ dérive de la racine **bhen-dh-* „endomager, blesser“ dans av. *bandaya-* „krank machen“, *bazda-* „krank“. Le verbe grec provenu d'un **bh^hdz^hhō* montre l'extension du *-dh-* à tout le système verbal, tout comme le part. passé av. *bazda-*. Son *π-* initial a remplacé le *φ-*, où celui devrait rester après l'amuïssement du *-θ-* (p. ex. dans le futur), tout comme *πίσω* de *πίθω*, etc.

Le *-dh-* a donné à la racine le sens médio-passif que montre le verbe grec. La racine non élargie **bhen-* „blesser“ se trouve dans got. *banja* „plaie“ (etc.) et avest. *bānaya-* „krank machen“, voir Pokorny, Idg. EW. 126.

Les mots lit. *kęsti* „souffrir“, irl. *cēssaim* id. etc., qu'on a rapproché jusqu'ici, sont parents du lette *centrs* „barsch, unfreundlich; bitter“ (Mühlenbach—Endzelin I 373), enfin du grec *κντρίν* „piquer“ (les mêmes). On obtient un i.-eur. **qent-* „piquer : causer des douleurs vives“. Si le mot gall. *llet-kynt* contient réellement un *kynt* „douleur“, le **q-* du lit. *kęsti* etc., devait être vélaire simple (Pedersen, R. Ét. I.-eur. I, 192—194) ce qui exclue tout rapport entre *kęsti* et *πάσχω*.

48° *αἰσυλος* „impie“ dérive d'un **ai-tu-* „forfait“, qui appartient à la racine déjà citée, **ai-* „worauf eindringen...kränken“. Pour le sens, cf. surtout skr. *ēnas* ntr. „Frevel“.

Nous ajoutons un i.-eur. *ai-tlo-m „malheur“ dans v. angl. *ādġl*, *ādġl* ntr. „Krankheit, Schwäche“. Pour le sens, cf. av. *intay-* „Pein, Qual“ et skr. *īlī-* „Plage, Not“.

Enfin, nous comparons le groupe inexpliqué du hitt. *idaluš* et louvite *attuwala-* „mauvais“. Discussion détaillée paraîtra ailleurs.

49° κάλικον βόθρον (Hésych.) est parent de καθαρίνας ὄχειοι (le même) et de καθαροῦ ἄφροτος, ὄχετός (mot ambraciote). Le καθ- de ces mots est à comparer à slave *kolnčb* „Hohlweg“, lat. *callis* et allem. *helle*, *hölle* „Raum zwischen Ofen und Wand“ (i.-eur. *qal-ni-s, Pokorny, lǝg. EW. 524); le grec κάλικον, si le -a- est long, peut être identique, au slave *kolnčb: pré-grec **qal-ni-ǵo-*. Le couple καθαρίνας : καθα(ρ)ροῦα procède d'un *καλαρο- „creux, creusé“ et rappelle celui de Τραχίν- : τραχύς; pour l'extension des thèmes en -u- cf. grec ὄστρόν- : ὄστρόα, lui-même dénomminatif. Le -ρο- de la glose d'Hésyche repose peut-être sur l'influence des composés à thème -ροφο- etc. „coulant“ comme le deuxième membre; ou bien on a ici un emprunt à une langue balcanique dont la forme se compose des éléments de formation propres à cette langue.

En outre, nous ajoutons le groupe de l'allem. *höhle* „creux“ (i.-eur. *qelo-s), qui doit être séparé du grec κωλός „tige“, à cause du v. angl. *healoc* „Höhle, Loch“ et *health* „Ecke, Winkel, Versteck“, qu'on a déjà comparés au slave *kolnčb.

Enfin, on ajoutera lit. *klānas* „Pfützte, Tümpel“ (i.-eur. **ql-ono-*, type de formation de grec θρ-όνο-ς „siège“).

La racine i.-eur. **qal-* a eu le sens de „creux, creusé, profond“.

ETYMA LATINA

capillus

Vox antiquitus singulariter usurpabatur. cf. Debrunner IF. 46, 93 s. et Walde—Hofmann s. v. Ut vero *scabillum*, *tigillum* ex *scabnelom, *tignelom orta esse putandum est (Leumann, Lat. Gramm. pag. 216, 2), ita in voce *capillus* **kap-no-* aliquid latere verisimile est. Pokorny vero (pag. 527) vocabulum i.-e. *kap-no-s quondam fuisse ex vocibus germanicis coniectat, quod proprie id, quod *capitur*, *comprehenditur*, significavisse apertum est, postea vero *portus* (theod. *Hafen*) acceptum est. Nam *portus* lateribus obiectis *clauditur*. Atqui notandum est significatum *capilli* ex significatione *globi* (crinium) oriri potuisse, quod Buck, Synonymus 204, 4 monet, cum dicat: „Goth. *skuft* . . ., MHG *schoopf*, all coll(ective) for 'hair' of the head (NHG 'top of the head, tuft of hair', etc.): ON *skauf* 'fox's brush', OE *scēaf*, OHG *scoub*, etc. 'sheaf.'“ Igitur et *capillus* proprie is est, qui *comprehendi* potest.

imbuō

Verbum *imbuendi*, ut ex Walde—Hofmann s. v. perspicitur, explicatum non est. Iidem in eo compositum aliquid, cuius prior pars *in-* sit, latere suspicantur. Quam quidem sententiam omnino sequendam arbitratu verbum *imbuō* ex **fuō-*, cum in media voce primitus *-f-* in *-b-* abisset, exstitisse iudico. Atqui *f-* initiale ex *ǵh-* oriiri potuit, cf. Walde—Hofmann s. v. *fovea*. Igitur *imbuō* in composito ex *fovō ut *abluō* ex *lavō* natum esse conicere possumus. Forma *fovō tum gr. χέω < *ǵheŭō reddit. Compositum vero *imbuō* graeco ἐγχεω respondet. Cum simplex *fovō obsoletum esset, mirandum non est *f-* in media voce, ut mos erat, in *b-* mutatum esse. Significatus vocis, quem Walde—Hofmann verbis „mit etwas tränken, befeuchten, benetzen . . .“ interpretantur, optime cum hac explicatione congruit. In locum verbi *fovō postea *fundō* successit. Cf. etiam *futis*. *futilis* ex eadem radice orta.